

cuazo i formes semblants, com a nom del gosset o el gos (sobretot el petit i més lladriaire). I en castellà normal, això s'ha concretat, amb vocalisme encara més igual al del català (i de l'arag. *cocho*), donant GOZQUE (DCEC), doc. des de c. 1495 (Nebrija) i molt freqüent ja en els clàssics dels Ss. XVI-XVII: «no --- era en parte tan sola que dejasen de oírlo muchachos: juntàronse tantos y con ellos tantos gozques que parecían enjambres», *Guzmán de Alfarache*⁴ (també amb una variant *gozco*, segon quart S. XVI);⁵ *cuazo* és la forma que revesteix això a tota l'Amèrica Austral (més que enlloc a Xile i Argentina); però al voltant d'això hi ha variants diverses, en part més semblants a la catalana, ast. i leon. *cuazo* (amb *cucita*, ja 1540), *guzco* en Fr. Juan de Pineda i en Gonzalo Correas, germania *chusquel*; i en definitiva el verb cast. *guizgar* o ENGUIZCAR (DCEC) no és més que això, amb valor verbal igual al del nostre *aquissar*.

Ara bé com a nom del gosset anem trobant un sentit de variants d'aquesta família de paraules, en una munició de llengües: it. *cuccio*, *cucciolo*, sic. *guzzo*; i deixant la Romània entera: alb. *kuç*, sbr. *kuçe*, paleoslau *kučika*, magiar *kutyá*, *kuszi*, estonià *kuç*, grec modern *κουτσιδι*, al. *göschli*; veg. Schuchardt (ZRPb. xv, 96) i els citats treballs de Sainéan (també en *BhZRPb.* x, 7, 9-10). En particular tenim encara *kúčču* 'gosset' a Cosenza, id., i *góttisá* m., id., en una colònia piemontesa de la Basilicata; d'on calabrès *guttisjare* 'anar moguda la gossa' (Rohlf's, ZRPb. LI, 273; ANSL CLXI, 155; EWUG, 1102). En fi, en formes no gaire divergents, resorgeix això a l'extrem-Orient indoeuropeu, en un bon nombre de llengües irànies orientals (les occidentals romangueren fidels al nom indoeuropeu del gr. *κύων* etc., d'on *svaka-/spaka-*, manllevat pel rus *sobáka*), però hi ha persa *kučak*, ossetí *kudz*, iagnobí *kuč*, pamir *kud* (šugnano-rušani), *k'od* (iazgulemi), *kad* (iškašimi).⁶

Cal encara tenir presents els usos figurats i especials. Molt estès com a terme despectiu o pejoratiu aplicat a persones, més que enlloc en terra valenciana, on ja n'hi ha casos anteriors al del *Tirant* de Galba: «--- e dix: —O perro, fill de gos, engendrat en mala secta, aquesta és la paga que la tua vil persona mereix» (Ag. iv, 6); de manera que allà ja es converteix en designació objectiva de la idea de 'malfeiner, gandul': «un home tan fe-gós no el volen enlloc», Algar de Palència; «eres més gos que el Pont del Rei», Càrcer (1962); «esser un gos, o esser més gos que manta» a Callosa d'En Sarrià (Salvà II, 118); o amb variants més o menys lleus, i sign. 'improductiu': «que no siga cep valenci perquè és molt gos», Giner i M. (1955); «que no suelta una cosa»: «Tal és un gos de presa»; en els bateigs, si no són generosos clamen les criatures: «padrí pollós, / quant més ric més gos / si no tiren conffitura, / que-s muiga la criatura!» (Salvà II, 91); i en cat. occid.: «fer lo goç, ésser un goç: fer lo gandul, o ésser-ho», i *fer goços* 'fer sorgits mal fets' (Porcioles, *Vall d'Ager*, 36). Base semàntica comuna amb «cutz: vils persona» en el *Donat Proensal*, fr. ant. *goz* 'nan' (en *Erec*, v. 793 etc., i en jud-fr., RLevy, *PMLA* XLVI,

312ss.), sic. *guzzu* «bout d'homme».

Gossos s'usa més o menys a tot el Princ. com a nom d'uns capítols (de bardana?), o boletes una mica punxents, que s'enganxen als vestits (així fins als Pirineus centrals, Farrera de Pall., *gosset* a Esterri de Cardós), probablement perquè se'ns enganxen pertinaçment a les cames, com un gosset lladrador (no crec que es pugui tractar d'una contracció de GAONS, car llavors hauria de ser especialment rossellonès, i jo ho he sentit pertot des de la rodalia de Bna.).

DERIV.: *Gossa*, f., més emprat des dels orígens, car tenia l'avantatge de ser un mot més còmode i clar que CANIS fem., i si bé en diversos parlars romànics es formà CANIA (oc. ant. *canba*, it. *cagna*) fou formació secundària i irregular per al sentit romànic de la llengua: per això Busa-N. (1507) només recull *gossa* (per a la calenta, «que va en amor, *catuliens*», D-1-1),⁷ però no el masculí *gos* (també *góça* rimant amb o tancada, en el *Torc.* d'Aversó, deu ser això). En realitat aquesta precessió del femení és molt antiga, car aquest ja es pot documentar en el S. XII: audaç «lo cortés drut / e no tem clac ni crit ni uc / de goça» 'lladric de gossa que el traeixi o reveli' en Guillem de Berguedà (cf. Nicolau d'Olwer, *Paisatges de la Nostra Hist.*, 21).

Oposats netament els gèneres: «ca o guoça» dos cops en els *Privilegis* d'Ulldedona de 1345 (82); «han stabilit --- que tot ca o guoça que entre en vinya de negú, que pac sis diners», El Perelló a. 1342 (*BABL* XII, 45); i el femení fins a Mallorca (on ca s'ha mantingut vigorós fins avui): «no sie algú qui guos tenir ne criar, per si o per altre persone, cha o gossa de ajuda» (o sigui 'de presa'), doc. de Sóller de 1493 (*BSAL* III, 36b). I en efecte avui l'ús del femení *gósa* el registro no sols al llarg dels Monts Ibèrics (*Barranc de la Gossa* a Culla, maestr., 1961) i dels Pirineus (Cardós i Vall Ferrera, 1932-4), sinó també en ross., on els pastors tenen *ká* però *gósá* (Conat, 1960). Figuradament s'usà des del S. XIII com a nom d'una màquina de setge: «combatre ab gin ni fenòvol, gossa ni gata», *Usatges* (NCL., 104); i en els trobadors, amb aquest sentit translàtic: Raimbaut de Vaqueiras usa amb aquest valor *gossa* o *canba*.

A Mallorca, però, com a femení normal de ca ha restat més aviat *cussa* (Moll, *Gram. Hist. Cat.*, 187); amb aquest valor el trobem en rondalles col·leccionades per l'Arx. Lluís Salvador (p. 47, cito s. v. *Ullandera*); «si els diumenges vas de galls, / de cusses, bous o cavalls, / i jugues i prens partit; / i talles claus, i flastomes, / fent el bovo de vegades / per seguir totes les bromes, / jo te promet / que arribaràs a esser elet», PdAPenya (*Po. Pop.*, p. 40); burlant-se de la invasió de turistes estrangeres: «P. --- pendre el te amb Na Lulú i Na Fiff --- X. Dues cusses?», GCortès, *IdOr* VIII, 79.

Ara bé en aquest mot no tenim més que la versió femenina de l'equivalent del cast. afectiu *cuazo* que he citat supra, com sigui que a Menorca estan en ús tant el masculí *cus* com aqueix femení: observa Camps Merc. que a Migjorn Gran s'usen *cus* i *cussa* (BDLC VIII, 240); i de *cus* = ca diu Ferrer i Ginart «encara